

Határozatok Tára

PAOLO MENGOZZI
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2018. július 12.¹

C-221/17. sz. ügy

**M. G. Tjebbes
G. J. M. Koopman
E. Saleh Abady
L. Duboux**

**kontra
Minister van Buitenlandse Zaken**

(a Raad van State [államtanács, Hollandia] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Uniós polgárság – EUMSZ 20. cikk – Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. és 24. cikke – Valamely tagállam és egy harmadik állam állampolgársága – A tagállam állampolgárságának elvesztése tízéves, megszakítás nélküli Unión kívül tartózkodás esetén – Az állampolgárság egységessége a családon belül – A gyermek mindenképp felett álló érdeke”

I. Bevezetés

1. A Raad van State (államtanács, Hollandia) által előterjesztett jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EUMSZ 20. és EUMSZ 21. cikk, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 7. cikkének értelmezésére vonatkozik.

2. A kérdést előterjesztő bíróság lényegében azon mérlegelési mozgásteret illetően fogalmaz meg kérdést, amellyel a tagállamok az állampolgárság elvesztése feltételeinek meghatározását illetően rendelkeznek. A Bíróság már megvizsgálta ezt a kérdéskört a 2010. március 2-i Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104), mindazonáltal eltérő jogi és ténybeli összefüggésben.

3. A jelen ügy tárgya lényegében az a kérdés, hogy az EUMSZ 20. cikkel ellentétesek-e egy nemzeti szabályozás azon rendelkezései, amelyek a tagállam más állampolgársággal is rendelkező nagykorú állampolgára állampolgárságának elvesztését írják elő azzal az indokkal, hogy tíz évet meghaladóan megszakítás nélkül egy harmadik ország területén tartózkodott. Egyebekben az a kérdés is felmerült, hogy az uniós polgár jogállás és a gyermek mindenképp felett álló érdeke kizárja-e, hogy a tagállam előírassa azt, hogy az említett állampolgár gyermeke ehhez kapcsolódóan elveszíti ugyanezen tagállam állampolgárságát.

4. Amint azt a jelen indítványban kifejtem, úgy vélem, hogy kizárólag a második kérdésre kell igenlő választ adni. Ami az első kérdést illeti, az a véleményem, hogy nem szabad elszakadni a nemzeti jogalkotó által kijelölt, az uniós polgárság elvesztését meghatározó indokoktól annak vizsgálata céljából, hogy az ilyen jogszabály megfelel-e többek között az arányosság elvének. Közelebbről ezen elv tiszteletben tartása álláspontom szerint nem igényli sem az említett jogszabály alkalmazása által érintett

¹ Eredeti nyelv: francia.

valamennyi személy helyzetére gyakorolt közvetett hatások, sem az egyes ügyek sajátos, az érintett tagállammal fennálló, a nemzeti jogalkotó által kiválasztott kapcsolólévtől idegen körülményeinek vizsgálatát. A görög kormány által a Bíróság előtt képviselt állásponthez hasonlóan úgy vélem, hogy ez az egyetlen olyan megoldás, amely lehetővé teszi a tagállamok arra irányuló hatásköre tiszteletben tartásának biztosítását, hogy meghatározzák az állampolgárság megszerzésének és elvesztésének feltételeit, valamint azt, hogy az uniós polgárság elvesztésével járó nemzeti intézkedés uniós jogra figyelemmel végzett arányossági vizsgálatának terjedelmén belül maradjunk.

II. Ténybeli és jogi háttér, valamint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

5. A Bíróság elé előzetes döntéshozatal céljából előterjesztett kérdés egy, M.G. Tjebbes, G.J.M. Koopman, E. Saleh Abady és L. Duboux, valamint a Minister van Buitenlandse Zaken (külügyminiszter, Hollandia, a továbbiakban: miniszter) között az utóbbi azon határozata tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében merült fel, amellyel az megtagadta az előbbiek nemzeti útlevél meghosszabbítása iránti kérelmeinek elbírálását, azzal az indokkal, hogy e személyek, megőrizve azon harmadik országok állampolgárságát, amelyek területén tartózkodnak, a Rijkswet op het Nederlandschap (a holland állampolgárságról szóló törvény) rendelkezései alapján elvesztették holland állampolgárságukat.

6. A kérdést előterjesztő bíróság által ismertetett jogi háttérből ugyanis kitűnik, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja alapján a nagykorú személy elveszíti a holland állampolgárságot, ha egyúttal külföldi állampolgársággal is rendelkezik, és nagykorúságának ideje alatt mindkét állampolgárság birtokában tízéves, megszakítás nélküli időszakon keresztül Hollandián és az EU-Szerződés hatálya alá tartozó területeken kívül rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel. Ugyanezen törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja azt mondja ki, hogy a kiskorú személy elveszíti a holland állampolgárságot, ha apja vagy anyja többek között ugyanezen törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja alapján elveszíti a holland állampolgárságot.

7. A holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában említett tízéves időszak a Rijkswet van 21 december 2000 tot wijziging Rijkswet op het Nederlandschap (verkrijging, verlening en verlies van het Nederlandschap) (a holland állampolgárságról szóló törvény módosításáról szóló, 2000. december 21-i törvény [a holland állampolgárság megszerzése, megadása és elvesztése]) IV. cikkével összhangban csak 2003. április 1-jén kezdődik.

8. Ezenfelül a kérdést előterjesztő bíróság által szolgáltatott magyarázatokból kitűnik, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikkének (3) bekezdése értelmében az e törvény 15. cikkének (1) bekezdésében előírt időtartam megszakad, ha az érintett szokásos tartózkodási helye legalább egy éven át Hollandiában vagy az EU-Szerződés hatálya alá tartozó területeken található. Ehhez hasonlóan e törvény 15. cikkének (4) bekezdése szerint az időszakot megszakítja, ha az érintett a holland állampolgársággal való rendelkezésről szóló tanúsítvány vagy a Paspoortwet (az útlevelekről szóló holland törvény) szerinti úti okmány (útlevél) vagy holland személyazonosító igazolvány kiállítását kéri. Az említett iratok valamelyikének kiállításával új tízéves időszak kezdődik.

9. A holland állampolgárságról szóló törvény 6. cikke (1) bekezdésének f) pontja lehetővé teszi a holland állampolgárságot a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja alapján elvesztő külföldi nagykorúak számára, hogy visszaszerezzék ezt az állampolgárságot, amennyiben határozatlan időre szóló tartózkodási engedély előzetes birtokában legalább egy éven át Hollandiában vagy a Királyság más részén² telepednek le.

2 E kifejezés többek között a Holland Antillákra utal.

10. Egyebekben a kérdést előterjesztő bíróság emlékeztet arra, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény a Holland Királyság által vállalt nemzetközi kötelezettségek összefüggésébe illeszkedik. Ily módon, a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló, 1961. augusztus 30-án, New Yorkban elfogadott és 1975. december 13-án hatályba lépett egyezmény³ (kihirdette: 2009. évi XV. törvény, a továbbiakban: a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló egyezmény) 7. cikkének (3) bekezdése azt írja elő, hogy többek az e cikk (4) bekezdésében foglaltak fenntartásával senki sem veszti el állampolgárságát – amely így hontalanságot eredményezne – az állampolgárság szerinti országból való külföldre utazás és külföldi tartózkodás miatt. Ezen egyezmény 7. cikkének (4) bekezdése azt mondja ki, hogy a honosított személy állampolgársága elvesztésének indoka lehet az, ha az érintett hét egymást követő évnél nem rövidebb időszakon át külföldön tartózkodik. Ezenfelül az Európa Tanács keretében, 1997. november 6-án kelt, 2000. március 1-én hatályba lépett, az állampolgárságról szóló európai egyezmény⁴ (kihirdette: 2002. évi III. törvény, a továbbiakban: az állampolgárságról szóló európai egyezmény) 7. cikke (1) bekezdésének e) pontja azt mondja ki, hogy az állampolgárság a törvény erejénél fogva elveszhet a részes állam és a szokásosan külföldön tartózkodó állampolgár közötti tényleges kapcsolat hiánya miatt. Egyébként ezen egyezmény 7. cikkének (2) bekezdése szerint a részes állam rendelkezhet arról, hogy azon gyermekek, akiknek a szülei elveszítik állampolgárságukat, szintén elveszítik állampolgárságukat, kivéve, ha szülei egyike megtartja azt.

11. Az alapeljárás tényállásából az következik, hogy 2013. március 31-ig M. G. Tjebbes rokonság révén holland és kanadai állampolgársággal rendelkezett, G. J. M. Koopman születése óta holland állampolgár volt, és házasság révén szerzett svájci állampolgárságot, E. Saleh Abady pedig iráni állampolgár volt, és honosítás révén szerezte meg a holland állampolgárságot. 2013. április 1-jén M. G. Tjebbes több mint tíz éve Kanadában tartózkodott, G. J. M. Koopman Svájcban, E. Saleh Abady pedig Iránban. Ebben az időpontban mindannyian nagykorúak voltak.

12. Az útlevelük meghosszabbítására irányuló kérelmek ügyében eljáró miniszter megtagadta a kérelmek megvizsgálását, azzal az indokkal, hogy e három személy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja alapján elvesztette holland állampolgárságát. Rámutatott, hogy valamennyien tízéves, megszakítás nélküli időszakon keresztül Hollandián vagy az EU-Szerződés hatálya alá tartozó területeken kívül rendelkeztek szokásos tartózkodási hellyel. A miniszter megállapította, hogy minden érintett személy rendelkezik másik állampolgársággal, valamint ezen időszak során semmilyen holland úti okmányt, holland személyazonosító igazolványt vagy a holland állampolgársággal való rendelkezésről szóló tanúsítványt sem állítottak ki a részükre.

13. L. Duboux útlevel iránti kérelmét, aki 2013. április 1-jén G. J. M. Koopman kiskorú lánya volt, és holland, valamint svájci állampolgársággal rendelkezett, a miniszter szintén elutasította, azzal az indokkal, hogy mivel erre az időpontra édesanyja elveszítette holland állampolgárságát, az említett törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja alapján ő maga is elveszítette holland állampolgárságát.

14. Az alapeljárás felperesei négy külön keresetet nyújtottak be a rechtbank Den Haag (hágai bíróság, Hollandia) előtt a miniszter határozataival szemben. A rechtbank Den Haag (hágai bíróság) külön ítéletekben megalapozatlannak nyilvánította a M. G. Tjebbes, G. J. M. Koopman és E. Saleh Abady által benyújtott kereseteket, míg megalapozottnak nyilvánította az L. Duboux által benyújtott keresetet és hatályon kívül helyezte a miniszter rá vonatkozó határozatát, joghatásai fenntartása mellett. Ebből következően az alapeljárás felperesei külön-külön fellebbezést nyújtottak be ezen ítéletek ellen a Raad van State (államtanács) előtt.

3 *Recueil des traités*, 989. kötet, 175. o. A Holland Királyság 1985. május 13-án ratifikálta a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló egyezményt.

4 *STE* 166. sz. A Holland Királyság 2001. március 21-én ratifikálta ezt az egyezményt és az 2001. július 1-jén lépett hatályba e tagállam területén.

15. A kérdést előterjesztő bíróság kiemeli, hogy azt a kérdést terjesztették elé, hogy a holland állampolgárság a törvény erejénél fogva történő elvesztése összeegyeztethető-e az uniós joggal, különösen a 2010. március 2-i Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) fényében értelmezett EUMSZ 20. és EUMSZ 21. cikkel. Úgy véli ugyanis, hogy e cikkek alkalmazhatók, függetlenül attól, hogy az uniós polgár jogállás elvesztése az uniós tagállam állampolgárságának a törvény erejénél fogva történő elvesztésének tudható-e be, vagy pedig, mint a 2010. március 2-i Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) esetében, egyedi határozatnak.

16. Ugyanakkor a kérdést előterjesztő bíróság szerint az alapeljáráshoz hasonló helyzetekben az arányossági vizsgálat módja nem következik a Rottmann ítéletből (C-135/08, EU:C:2010:104). E tekintetben felmerül a kérdés, hogy az olyan nemzeti szabályozás arányosság elvének való megfelelésére vonatkozó vizsgálat, amely a törvény erejénél fogva megszünteti az állampolgárságot, vizsgálható-e általános jelleggel vagy ez az elv szükségképpen minden egyes egyedi eset figyelembevételét igényli.

17. Ami a *nagykorú személyek* helyzetét illeti, a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy meggyőző érvek szólnak annak elismerése mellett, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja összhangban áll az arányosság elvével, és ebből következően összeegyeztethető az EUMSZ 20. és EUMSZ 21. cikkel. Mindenekelőtt a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontja elfogadásának körülményeiből az következik, hogy a nemzeti jogalkotó célja az volt, hogy hozzájáruljon a hontalanság és a többes állampolgárság megszüntetését vagy enyhítését célzó, az állampolgárságról szóló európai egyezmény 7. cikkének megfelelő „nemzetközi szabályok” kialakításához.

18. A kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja tízéves időszakot ír elő a holland állampolgárság megszűnéséhez, mivel ezen időszak alapján feltételezhető, hogy az érintetteket már semmilyen kapcsolat nem fűzi, illetve csak rendkívül gyenge kapcsolat fűzi Hollandiához és ezzel az Unióhoz. A holland állampolgárság másfelől viszonylag egyszerű módon megtartható, mivel a tízéves időszak megszakad, ha az érintett személy ezen időszakban megszakítás nélkül legalább egy évig Hollandiában vagy az Európai Unióban rendelkezik lakóhellyel, vagy számára a holland állampolgársággal való rendelkezésről szóló tanúsítványt vagy az útlevelekről szóló holland törvény szerinti úti okmányt vagy holland személyazonosító igazolványt állítanak ki. Egyebekben a kérdést előterjesztő bíróság szerint a holland állampolgárságról szóló törvény 6. cikke szerinti úgynevezett „opció” szükséges feltételeit teljesítő személy jogosult a holland állampolgárságot visszaszerezni.

19. Végül, noha a Chartájának a magán- és a családi életre vonatkozó 7. cikkére lehet hivatkozni, a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy nem tűnik úgy, hogy a holland jogalkotó a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának elfogadásával önkényesen járt volna el. Ugyanakkor a kérdést előterjesztő bíróság szerint mivel nem zárható ki, hogy az arányosság elvén alapuló vizsgálat minden egyes egyedi eset vizsgálatát kívánja meg, nem biztos, hogy a holland állampolgárságról szóló törvényhez hasonló általános törvényi szabályozás összhangban áll az EUMSZ 20. és EUMSZ 21. cikkel.

20. Ami a *kiskorú személyek* helyzetét illeti, a kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja a holland jogalkotó azon megfontolását tükrözi, hogy az állampolgárság családon belüli egységessége fontos. A kérdést előterjesztő bíróság a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) alapján nem tudja megítélni, hogy e tényező indokolhatja-e azt, hogy az érintett személyt a törvény megfosssa állampolgárságától. Ezenkívül kérdéses számára, hogy arányos-e a kiskorú személyt kizárólag azért megfosztani az uniós polgár jogállástól és az ahhoz kapcsolódó jogoktól, hogy a családon belül egységes maradjon az állampolgárság. Végül a kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy a kiskorú személynek csekély

ráhatása van a holland állampolgársága megtartására, valamint hogy a határidők megszakadásának vagy például a holland állampolgársággal való rendelkezésről szóló tanúsítvány kiállításának lehetősége nem jelent kivételt a kiskorúak számára. Ily módon nem egyértelműen bizonyított, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdése d) pontja megfelel az arányosság elvének.

21. A Raad van State (államtanács) tehát úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdést terjeszti a Bíróság elé:

„Többek között [a Charta] 7. cikkére tekintettel úgy kell-e értelmezni az [EUMSZ 20. és EUMSZ 21. cikket], hogy e rendelkezésekkel az arányosság elve alapján történő – az érintett személyek helyzetére nézve az állampolgárság elvesztésével járó uniós jogi következményeket illető – egyedi vizsgálat hiánya miatt ellentétesek az olyan törvényi rendelkezések, mint amilyenek az alapjogvitában szerepelnek, amelyek szerint:

- 1) az a nagykorú személy, aki egyúttal valamely harmadik ország állampolgárságával is rendelkezik, a törvény erejénél fogva elveszíti tagállamának állampolgárságát és ezzel az uniós polgár jogállást, amennyiben tízéves, megszakítás nélküli időszakon keresztül külföldön és az Európai Unión kívül rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel, jöllehet több lehetőség is van e tízéves időszak megszakítására?
- 2) A kiskorú személy bizonyos körülmények között a törvény erejénél fogva elveszíti tagállamának állampolgárságát és ezzel az uniós polgár jogállást azért, amennyiben egyik szülője az 1) pontban foglaltak szerint elveszítette állampolgárságát?”

22. E kérdéssel kapcsolatos írásbeli észrevételeket terjesztettek elő az alapeljárás felperesei, a holland, az ír és a görög kormány, valamint az Európai Bizottság. M. G. Tjebbes, a holland és a görög kormány, valamint a Bizottság szóbeli előadásait a 2018. április 24-i tárgyaláson hallgatták meg, amelyen az egyéb érintett felek nem képviseltették magukat.

III. Elemzés

23. Mielőtt megvizsgálánk a nagykorú (B. cím) és a kiskorú (C. cím) holland állampolgárok állampolgársága elvesztésének az EUMSZ 20. cikkel való összeegyeztethetőségét, figyelemmel a Bíróság által a Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104) szolgáltatott felvilágosításokra, álláspontom szerint először az uniós jog alkalmazhatóságát és a Bíróságnak az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolására vonatkozó hatáskörét kell megvizsgálni, még akkor is, ha ezt egyik érintett fél sem vitatta (A. cím). Végül röviden megvizsgálom a holland kormány tárgyaláson előterjesztett, arra irányuló kérelmét, hogy a Bíróság időben korlátozza meghozandó ítéletének joghatásait abban az esetben, ha megállapítaná, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény releváns rendelkezései összeegyeztethetetlenek az EUMSZ 20. cikkel (D. cím).

A. Az uniós jog alkalmazhatóságáról és a Bíróság hatáskörének fennállásáról az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolására

24. Ahogy említettem, az uniós jog alkalmazhatóságát egyik érintett fél sem vitatta. Bizonyos kételyek ugyanakkor felvethetők e tekintetben. Egyrészt ugyanis fontos rámutatni arra, hogy az alapeljárásban megtámadott határozatok nem az alapeljárás felperesei holland állampolgárságának és ennél fogva uniós polgárságának visszavonására vonatkoztak, hanem a holland útlevelek kiállításának megtagadására, azzal az indokkal, hogy e személyek immár nem rendelkeznek a Holland Királyság állampolgárságával. Másrészt a tényállás kérdést előterjesztő bíróság általi ismertetéséből kitűnik, hogy az alapeljárás valamennyi felperese harmadik országokban tartózkodik, minden valószínűség szerint anélkül, hogy éltek volna az Unión belüli szabad mozgás jogával.

25. E kétségek azonban álláspontom szerint elvethetők.

26. Ami az első pontot illeti, vitathatatlanul úgy lehet tekinteni, hogy az alapeljárás nem kapcsolódik az uniós joghoz, mivel a kérdést előterjesztő bíróságot kizárólag arra hívják fel, hogy döntsön a miniszter azon határozatának jogszerűségéről, amellyel elutasította a holland állampolgárságot elvesztett és így az uniós polgár jogállástól megfosztott harmadik országbeli állampolgárok által kért útlevelek kiállítását.

27. Ugyanakkor az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az ilyen, egyébként láthatóan a miniszter által képviselt okfejtés elfogadása a nemzeti jogban azt eredményezné, hogy az alapeljárás felpereseit a hatékony bírósági jogorvoslat minden lehetőségétől megfosztanák a miniszter azon megállapítását illetően, amely szerint az útlevelek meghosszabbítása iránti kérelmek benyújtásának időpontjában immár nem rendelkeztek holland állampolgársággal. Úgy tűnik ugyanis, hogy ezen állampolgárság visszavonását illetően a vonatkozásukban hatáskörrel rendelkező holland hatóságok semmilyen más határozatot nem hoztak. Ezért a kérdést előterjesztő bíróság, amely, nem szabad elfelejtenünk, végső fokon eljáró bíróság, úgy vélte, hogy szükségképpen terjesztették elé azt a kérdést, hogy az, hogy a miniszter megtagadta a kért útlevelek kiállítását, megalapozottan alapult-e azon az előfeltevésen, hogy az alapeljárás felperesei elveszítették a holland állampolgárságot (és így az uniós polgárságot) arra az időpontra, amikor döntenie kellett, valamint hogy ez a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontján és 16. cikke (1) bekezdésének d) pontján alapuló megállapítás megfelel-e az uniós jognak és különösen a Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104) rögzített arányosság elvének.

28. Következésképpen a kérdést előterjesztő bíróság álláspontjából egyértelműen kitűnik, hogy az alapeljárás felperesei nem veszítették el véglegesen az uniós polgár EUMSZ 20. cikk által biztosított jogállását, hanem *olyan helyzetben vannak, amely e jogállás elvesztését eredményezheti*.

29. Márpedig a Rottmann ítéletnek (C-135/08, EU:C:2010:104, 42. pont) megfelelően e helyzet jellegénél és következményeinél fogva az uniós jog hatálya alá tartozik.

30. Ami a második pontot illeti, az, hogy úgy tűnik, hogy az alapeljárás valamennyi felperese harmadik országban tartózkodik és nem gyakorolta az Unión belüli szabad mozgáshoz való jogát, véleményem szerint nem vezet eltérő következtetésre.

31. Az EUMSZ 20. cikk (1) bekezdése uniós polgár jogállását biztosítja mindenkinek, aki valamely tagállam állampolgára. A Bíróság már több alkalommal hangsúlyozta, az uniós polgárság célja, hogy a tagállamok állampolgárainak alapvető jogállása legyen.⁵

32. A Bíróság olyan összefüggésekben értelmezte ezt a rendelkezést, amelyekben úgy tűnik, hogy az uniós joggal fennálló egyetlen kapcsolódási pont az uniós polgár jogállás.

33. Ily módon a Bíróság már a 2003. október 2-i Garcia Avello ítéletben (C-148/02, EU:C:2003:539, 13. és 27. pont) elismerte, hogy az uniós joghoz kapcsolható a két tagállam állampolgárságával rendelkező, ezek egyikének területén született és ott jogszerűen tartózkodó, a mozgási jogokkal soha nem élő gyermekek helyzete.

⁵ Lásd: 2001. szeptember 20-i Grzelczyk ítélet (C-184/99, EU:C:2001:458, 31. pont); 2002. szeptember 17-i Baumbast és R ítélet (C-413/99, EU:C:2002:493, 82. pont); 2004. október 19-i Zhu és Chen ítélet (C-200/02, EU:C:2004:639, 25. pont); 2010. március 2-i Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104, 43. pont); 2011. március 8-i Ruiz Zambrano ítélet (C-34/09, EU:C:2011:124, 41. pont); 2016. szeptember 13-i Rendón Marín ítélet (C-165/14, EU:C:2016:675, 69. pont).

34. Ehhez hasonlóan a Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104) a Bíróság, ellentétben a főtanácsnokával⁶ nem keresett kapcsolatot Janko Rottmann honosításának visszavonása és aközött, hogy az utóbbi gyakorolta az Unión belüli mozgáshoz való jogát. A Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 42. pontjában ugyanis a Bíróság az uniós joggal fennálló ilyen kapcsolatot arra hivatkozva állapította meg, hogy „– jellegénél és következményeinél fogva – az uniós jog hatálya alá tartozik a valamely tagállam hatóságai által elfogadott, a honosítás visszavonására irányuló határozattal szembesülő, [J. Rottmannhoz] hasonló uniós polgár helyzete, amely határozat őt – az eredetileg általa birtokolt, valamely másik tagállam állampolgárságának elvesztését követően – az EK 17. cikkben [jelenleg EUMSZ 20. cikk] biztosított jogállás, valamint az azzal összefüggő jogok elvesztését esetlegesen maga után vonó helyzetbe hozza”.

35. Ezenfelül fontos emlékeztetni arra, hogy a 2011. március 8-i Ruiz Zambrano ítélet (C-34/09, EU:C:2011:124, 42. pont) óta a Bíróság elismeri az uniós joggal fennálló kapcsolatot és az EUMSZ 20. cikk alkalmazhatóságát valamely tagállam olyan állampolgárainak helyzetére, akik nem gyakorolták a mozgáshoz való jogukat és akiket az említett tagállam döntésének eredményeként megfosztottak az uniós polgár jogálláshoz kapcsolódó jogok lényegének tényleges élvezésétől.

36. Az igaz, hogy a jelen ügyben a korábban hivatkozott ügyekkel ellentétben az alapeljárások valamennyi felperese már harmadik országban tartózkodik.

37. E körülmény eredményeként ugyanakkor álláspontom szerint az alapeljárásban szereplő helyzetek nem kerülnek kívül az uniós jog hatályán.

38. Az uniós polgár *jogállás* ugyanis nem azoknak a tagállami állampolgároknak van fenntartva, akik az Unió területén tartózkodnak vagy ott található. Annak előírásával, hogy minden uniós polgár jogosult bármely tagállam diplomáciai vagy konzuli védelmére olyan *harmadik ország* területén, ahol az állampolgárságuk szerinti tagállam nem rendelkezik képvisellel, az EUMSZ 20. cikk (2) bekezdésének c) pontja álláspontom szerint egyértelműen megfogalmazva ezt támasztja alá.

39. Márpedig rámutatok, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja és 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja magától az uniós polgár *jogállástól* és így az e jogálláshoz kapcsolódó *valamennyi* jog tényleges, sőt potenciális élvezésétől fosztja meg a harmadik országban tartózkodó és az e cikkeken előírt egyéb feltételeknek megfelelő holland állampolgárokat.

40. Egyébként álláspontom szerint paradox lenne, ha a Bíróság tagadná az uniós jog alkalmazhatóságát az alapeljárásban, holott a vizsgált helyzet az egyetlen olyan, amelyben a Hollandia területén kívül tartózkodás az uniós polgár jogállásának elvesztését vonja maga után. Egyrészt ugyanis a holland állampolgárságról szóló törvény nem alkalmazható azokra a más állampolgársággal is rendelkező holland állampolgárookra, akik akár tíz évet is meghaladóan egy másik uniós tagállam területén tartózkodnak. Másrészt, amint azt a tárgyalás során a holland kormány megerősítette, bár a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja és 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja vitathatatlanul alkalmazható a valamely másik tagállam állampolgárságával is rendelkező, tíz évet meghaladó megszakítás nélküli időszakon keresztül egy harmadik ország területén tartózkodó holland állampolgárookra, a holland állampolgárság elvesztésének következményei nem összehasonlíthatók, mivel e személyek főszabály szerint uniós polgárok maradnak a másik tagállam állampolgárságának megőrzése miatt.⁷

⁶ Lásd: Poiares Maduro főtanácsnok Rottmann ügyre vonatkozó indítványa (C-135/08, EU:C:2009:588), 13. pont.

⁷ Kivéve természetesen azt a helyzetet, ha a másik tagállam joga pontosan megegyezik a holland állampolgárságról szóló törvénnyel, amely esetben felmerül annak veszélye, hogy e személyek hontalanná válnak. E veszély azonban álláspontom szerint nem reális.

41. E megfontolásokra figyelemmel vélem úgy, hogy az uniós jog alkalmazható az alapeljárásban szereplő helyzetekre, azzal, hogy továbbra is a tagállamok hatáskörébe tartozik az állampolgárság megszerzése és elvesztése feltételeinek meghatározása, az uniós jog tiszteletben tartása mellett.⁸

42. E tekintetben hozzáteszem, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által előterjesztett kérdésre adandó válasznak kizárólag az EUMSZ 20. cikkhez kell kapcsolódnia és nem hivatkozhat az EUMSZ 21. cikk értelmezésére is. Mivel ugyanis az alapeljárás konkrétan az uniós polgár jogállás elvesztésére vonatkozik, továbbá az alapeljárás felperesei nem gyakorolták az Unión belüli szabad mozgáshoz való jogukat, az EUMSZ 21. cikk értelmezése álláspontom szerint nem közvetlenül releváns, illetve ezenkívül az attól eltérő választ eredményezne, mint amely kizárólag az EUMSZ 21. cikk értelmezéséből következik. Láthatóan e megközelítés vezethető le a 2016. június 30-i N. A. ítéletből (C-115/15, EU:C:2016:487), a 2016. szeptember 13-i Rendón Marín ítéletből (C-165/14, EU:C:2016:675), valamint a 2017. május 10-i Chavez-Vilchez és társai ítéletből (C-133/15, EU:C:2017:354, 49. és 57. pont), amelyekben a Bíróság az EUMSZ 20. cikk alapján válaszolt a neki feltett kérdésekre, mivel a szóban forgó, uniós polgárokat érintő helyzetek nem tartoztak az EUMSZ 21. cikk alkalmazási körébe.⁹

43. Összegzőképpen, az EUMSZ 20. cikk és így az uniós jog alapügyben való alkalmazhatósága szükségképpen azt vonja maga után, hogy az alapeljárás felperesei hivatkozhatnak a Chartában elismert alapvető jogokra, vagyis a Charta 7. cikke által biztosított, a kérdést előterjesztő bíróság által említett magán- és a családi élet tiszteletben tartásához való jogra, illetve L. Duboux esetében a gyermekek Charta 24. cikkében elismerte jogaira. Amint ugyanis azt már korábbi indítványokban bebizonyítottam, a Charta által elismert alapvető jogokat, amelyek tiszteletben tartása az uniós jog alapján eljáró bármely tagállami hatóságra nézve kötelező, az ilyen hatóság által hozott jogi aktusok címzettjei tekintetében bármilyen területi feltételtől függetlenül biztosítják.¹⁰

44. Következésképpen a Bíróság által a Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104, 46. pont) rögzítettekhez hasonlóan úgy vélem, hogy Bíróságnak válaszolnia kell a kérdést előterjesztő bíróság azon feltételekre vonatkozó kérdésére, amelyek mellett az uniós polgárok a tagállam állampolgárságának elvesztése miatt elveszthetik uniós polgár jogállásukat és ennélfogva megfoszthatók az ahhoz kapcsolódó jogoktól.

45. A továbbiakban rátérek a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdés első, a nagykorú holland állampolgárok állampolgárságának elvesztésére vonatkozó részére.

B. A nagykorú holland állampolgárok állampolgársága holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja szerinti elvesztésének az EUMSZ 20. cikkel és a Charta 7. cikkével való összeegyeztethetőségéről

46. Előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésének első részében a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy a 2010. március 2-i Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) fényében értelmezett EUMSZ 20. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja, vagyis a nagykorú személyek vonatkozásában.

⁸ Lásd ebben az értelemben: 2010. március 2-i Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104, 39. és 45. pont).

⁹ Ez látszik kitűnni a Rottmann ítéletből (C-135/08, EU:C:2010:104), amelyben a Bíróság csak az EK 17. cikket (jelenleg EUMSZ 20. cikk) értelmezte, noha általános jelleggel „a közösségi jog” értelmezésére vonatkozóan tettek fel neki kérdést, aminek eredményeként választát kiterjeszthette volna az EK 18. cikkre (jelenleg EUMSZ 21. cikk) is.

¹⁰ Lásd különösen: X és X ügyre vonatkozó indítványom (C-638/16 PPU, EU:C:2017:93), 89. pont.

47. Emlékeztetek arra, hogy a Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104) a Bíróság többek között azt az elvet rögzítette, amely szerint a valamely tagállam állampolgára honosításának visszavonására vonatkozó határozat az uniós jogra tekintettel elvégzett bírósági felülvizsgálat tárgyát képezheti.

48. Először is a Bíróság a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 50–54. pontjában lényegében azt vizsgálta meg, hogy a honosítás visszavonására vonatkozó határozat védelemre méltó célt követ-e, vagyis az adott ügyben az érintett által az állampolgárság megszerzése során tanúsított csalás miatt az állampolgárságtól való megfosztást. E tekintetben a Bíróság rámutatott, hogy jogszerű az, hogy valamely tagállam védeni kívánja a köztötte és állampolgárai között meglévő, szolidaritáson és hűségen alapuló, különös kapcsolatot, valamint az állampolgársági jogviszony alapját képező jogok és kötelezettségek kölcsönösségét. A Bíróság az ilyen intézkedés jogszerűségére vonatkozó e következtetést azon általános nemzetközi jogi elvre utalva támasztotta alá, miszerint önkényesen senkit sem lehet állampolgárságtól megfosztani, valamint a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló egyezmény és az állampolgárságról szóló európai egyezmény releváns rendelkezéseire hivatkozva. Az ítélet 54. pontjában kimondta, hogy e következtetés *elvileg* továbbra is érvényes abban az esetben is, ha az érintett tagállam állampolgársága visszavonásának *következtében* az uniós polgárság is elveszik.

49. Másodszor – és ez vet fel kérdéseket a kérdést előterjesztő bíróságnál – a Bíróság ehhez az elvi megállapításhoz egy korlátozást kapcsolt, amely szerint a honosítás Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104) szereplő visszavonására vonatkozó határozatnak tiszteletben kell tartania az arányosság elvét „az e határozat által az érintett *személy uniós jogbeli helyzetét illetően gyakorolt következményekre* vonatkozóan”,¹¹ illetve figyelembe véve „azokat az *esetleges következményeket*, amelyeket ez a határozat idéz elő az érdekelt személy, és – adott esetben – családtagjai számára a valamennyi uniós polgár részére biztosított jogok elvesztése tekintetében”.¹²

50. Noha, amint azt a jelen indítvány további részében kifejtem, a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 55–58. pontjában végzett felülvizsgálat terjedelmét nehéz értékelni, mindazonáltal úgy vélem, a Bíróság ezen ítéletben követett okfejtésének megfelelően, hogy annak eldöntése érdekében, hogy az állampolgárság tagállam általi visszavonása, amely az uniós polgárság elvesztésével jár, megfelel-e az EUMSZ 20. cikknek, először az intézkedés alapját jelentő indok közérdekűségét kell megvizsgálni, másodszor pedig ellenőrizni kell az arányosság elvének tiszteletben tartását.

1. A holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának közérdekű indokáról

51. Ahhoz, hogy az állampolgárság holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában előírt elvesztése megfeleljen az uniós jognak, annak közérdekű célt kell követnie, ami azt jelenti, hogy az elvesztésnek alkalmasnak kell lennie a követett cél elérésére, valamint hogy az e cikk által eredményezett megfosztás nem minősülhet önkényes intézkedésnek.¹³

52. Emlékeztetek arra, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja az állampolgárságnak a törvény erejénél fogva bekövetkező elvesztését írja elő minden olyan, más állam állampolgárságával rendelkező holland állampolgár esetében, aki legalább tízéves, megszakítás nélküli időszakon keresztül Hollandián és az EUSZ hatálya alá tartozó területeken kívül tartózkodik.

¹¹ Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104, 55. pont) (kiemelés tőlem).

¹² Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104, 56. pont) (kiemelés tőlem).

¹³ Lásd ebben az értelemben: 2010. március 2-i Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104, 51–54. pont).

53. E tekintetben mindenekelőtt teljes mértékben egyetértek a holland kormány által képviselt állásponttal, amely lényegében az, hogy az állampolgárság megszerzése és elvesztése feltételeinek meghatározására irányuló hatásköre gyakorlása során a tagállam jogosult arra, hogy abból az előfeltevésekből induljon ki, hogy az állampolgárság a közötte és az állampolgárai közötti tényleges kapcsolat megnyilvánulása.

54. Továbbá úgy vélem, hogy nem észszerűtlen, ha a nemzeti jogalkotó az ilyen tényleges kapcsolat elvesztésének tükrözésére alkalmas különböző tényezők közül kiválasztja azt, hogy az állampolgárai szokásos tartózkodási helye kellően hosszú időtartamon át egy harmadik ország területén található.

55. E vonatkozásban fontos kiemelni, hogy az ilyen választás nemzetközi szinten elfogadott. A hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló egyezmény 7. cikkének (4) bekezdése ugyanis rendelkezik az állampolgárság amiatt történő elvesztéséről, hogy egy személy hosszú időn keresztül külföldön tartózkodik, azzal a feltétellel, hogy ennek eredményeként nem válhat hontalanná. Ehhez hasonlóan az állampolgárságról szóló európai egyezmény 7. cikke (1) bekezdésének e) pontja azt mondja ki, hogy az állampolgárság elveszthető az állam és a külföldön tartózkodó állampolgára közötti tényleges kapcsolat hiánya miatt. Az ezen egyezményhez kapcsolódó magyarázó jelentés szerint e rendelkezés célja az, hogy lehetővé tegye azon állam számára, amely ezt kívánja, hogy megakadályozza, hogy a hosszú időn át külföldön élő állampolgárai megőrizték ezen állam állampolgárságát, noha az azzal fennálló kapcsolat már nem létezik vagy azt egy másik országgal fennálló kapcsolat váltotta, feltéve, hogy *mint a jelen esetben is*, kettős állampolgárokról van szó és így nem áll fenn a hontalanság veszélye.¹⁴

56. Ezenkívül a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja kizárólag az Unió területétől való távollét kritériumán alapul, függetlenül a holland állampolgárok másik állampolgárságától. Amint azt ugyanis a holland kormány a tárgyaláson megerősítette, mind a harmadik ország kettős állampolgárságával, mind a másik tagállam állampolgárságával rendelkező holland állampolgárokra vonatkozik az állampolgárság holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja által előírt, a törvény erejénél fogva bekövetkező elvesztése, amennyiben megfelelnek a megszakítás nélkül tízéves időtartamon át harmadik ország területén tartózkodás kritériumának.

57. Végül, amint arra a kérdést előterjesztő bíróság rámutatott, az iratok egyik eleméből sem tűnik ki egyértelműen, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában előírt állampolgárságtól való megfosztás önkényes intézkedést jelent.

58. Anélkül, hogy az okfejtés e szakaszában belemennék az állampolgárságtól azon az alapon való megfosztás arányosságának vizsgálatába, hogy a kettős állampolgársággal rendelkező holland állampolgár harmadik országban tíz évet meghaladó időtartamban tartózkodik, ez az időtartam nem tűnik túlzottan rövidnek. Egyébként egyik érintett fél sem vitatta ezt az időtartamot. Egyebekben az e jogszabállyal kapcsolatban a részükre előzetesen nyújtott tájékoztatás alapeljárás felperesei által kifogásolt hiányosságaitól függetlenül fontos kiemelni, hogy a holland állampolgárságról szóló törvényt módosító törvényt 2000-ben fogadták el, és az három évvel később lépett hatályba. Ennélfogva úgy vélem, hogy az kellően előrelátható volt. Ezenfelül a jelen eljárás kellő mértékben bizonyítja, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában előírt állampolgárságtól való megfosztás bírósági felülvizsgálat alá tartozik.

59. Következésképpen úgy vélem, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában előírt állampolgárságtól való megfosztás jogszerű célt követ.

¹⁴ Lásd az állampolgárságról szóló európai egyezményhez kapcsolódó magyarázó jelentés 70. pontját. E jelentés a következő címen érhető el: <https://rm.coe.int/16800cce80>.

2. A holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának arányosságáról

60. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azzal kapcsolatban tesz fel kérdést, hogy jogosult pusztán azt vizsgálni, hogy teljesültek-e a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának alkalmazási feltételei, vagy a Bíróság által a Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104, 55–58. pont) értelmezett arányosság elve alapján ezenfelül köteles figyelembe venni minden egyes ügy azon egyedi körülményeit, amelyek alkalmasak az érintett tagállammal fenntartott tényleges kapcsolat meglétének bizonyítására, amint azt az alapeljárás felperesei állítják.

61. Másként fogalmazva, az utóbbiak láthatóan úgy vélik, hogy a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) *általános jelleggel azt követeli meg*, hogy a tagállami jogalkotó által e tagállam állampolgárságának megadása, illetve visszavonása tekintetében kiválasztott kapcsolólvtól függetlenül a nemzeti bíróságnak meg kell vizsgálnia minden egyes ügy *valamennyi olyan egyedi körülményét*, amely alkalmas az említett tagállammal fenntartott olyan tényleges kapcsolat meglétének bizonyítására, amely lehetővé teheti az érintett számára, hogy megőrizze az említett tagállam állampolgárságát.

62. Nem értek egyet ezzel az állásponttal.

63. Mindenekelőtt elvi szinten semmilyen akadályát nem látom annak, hogy az uniós jog alapján végzett arányossági értékelést követően egy tagállami jogszabály általános jellegű rendelkezése az arányosság elvének megfelelőnek bizonyulhasson.

64. E tekintetben a teljesség igénye nélkül pusztán a 2015. október 6-i Delvigne ítéletre (C-650/13, EU:C:2015:648) hivatkozom, amely olyan nemzeti jogszabály alkalmazását érintette, amelynek eredményeként automatikusan megfosztottak egy büntetőjogi szankció alá vont uniós polgárt az európai parlamenti választásokon való választójogától.

65. Miután kimondta, hogy az ebben az ügyben szereplő helyzet az uniós jog hatálya alá tartozik, a Bíróság elfogadta, hogy a választójogtól való megfosztást a Charta 39. cikkének (2) bekezdésében biztosított jog tiszteletben tartására, valamint többek között a Charta 52. cikkének (1) bekezdésében rögzített arányosság elvének tiszteletben tartására figyelemmel kell megvizsgálni.

66. A választójog korlátozása arányosságának vizsgálatával összefüggésben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy egyrészt az említett korlátozás arányosnak bizonyul, mivel az figyelembe veszi az elkövetett bűncselekmény jellegét és súlyosságát, valamint a büntetés időtartamát, emlékeztetve arra, hogy a választójogból való kizárás az érintett nemzeti jogszabály alapján csak azokra a személyekre volt alkalmazandó, akiket legalább öt évtől akár életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő bűncselekmény miatt ítélték el. Másrészt a Bíróság egyértelművé tette, hogy a nemzeti jog kifejezetten biztosította a lehetőséget az elítélt személyek számára arra, hogy mentesítést kérjenek, és mentesüljenek a választójogból való kizárást eredményező közügyektől eltiltástól. A Bíróság ebből tehát azt a következtetést vonta le, hogy a szóban forgó nemzeti jogszabály nem ellentétes az arányosság elvével és kimondta, hogy a Charta 39. cikkének (2) bekezdésével nem ellentétes e szabályozás, amely a törvény erejénél fogva kizárja az európai parlamenti választásokon a választójoggal rendelkezők köréből az uniós polgárok azon kategóriáját, amelybe Thierry Delvigne is tartozik.

67. Ebből az ügyből tehát arra lehet következtetni, hogy a nemzeti jogszabály arányosságát nem kell minden egyes ügy valamennyi olyan egyedi körülményére figyelemmel vizsgálni, amely lehetővé tenné az e jogszabályban előírt korlátozás alkalmazásának mellőzését. E tekintetben a Bíróság pusztán annyit jegyzett meg, hogy T. Delvigne megfelel a nemzeti jogszabály alkalmazási feltételeinek, vagyis hogy öt évtől életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésre ítélték, anélkül hogy tovább vitte volna a vizsgálatot afelé, hogy megfelel-e a választójog korlátozása a T. Delvigne-nyel szemben kiszabott egyedi büntetésnek (tizenkét év), illetve hogy *a fortiori* figyelembe vette volna az ezen egyén helyzetével kapcsolatos esetleges enyhítő körülményeket.

68. Az arányosság elve tiszteletben tartásának a Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104) végzett vizsgálata a terjedelmével kapcsolatos tagadhatatlan kétértelműségek ellenére véleményem szerint nem cáfolja e megközelítést.

69. Mindenekelőtt rámutatok, hogy a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) indokolásának egyik eleme sem utal minden egyes ügy *valamennyi* körülményének figyelembevételére a honosítás ezen ügyben szereplőhöz hasonló visszavonására vonatkozó határozat arányosságának vizsgálata során.

70. Vitathatatlan, hogy három alkalommal, ezen ítélet 54. és 55. pontjában, valamint 56. pontjának első mondatában a Bíróság utalt az ezen határozat által az érintett személy vonatkozásában előidézett következményekre.

71. A Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) e három pontjának szerkezete nem tűnik különösen könnyen érthetőnek.

72. Míg ugyanis ezen ítélet 54. pontja az állampolgárság visszavonásának az érintett személyre gyakorolt *közvetlen* hatására hivatkozik, vagyis *az uniós polgár jogállás elvesztésére*, ami érthetőnek és logikusnak tűnik, addig az említett ítélet 55. pontja és 56. pontjának első mondata láthatóan más típusú, közvetettebb, sőt egyszerűen „esetleges” következményekre utal, amelyek eltérnek az uniós polgárság elvesztésének következményétől és amelyek vonatkozásában a nemzeti bíróságnak meg kell vizsgálnia a honosítás visszavonásáról szóló határozat arányosságát, ráadásul nem csupán az EUMSZ 20. cikkre, hanem az uniós jog egészére figyelemmel.

73. E tekintetben, ha nem tévedek, a Rottmann ügyben (C-135/08, EU:C:2010:104) az uniós polgár jogállás elvesztésén kívül a honosítás visszavonásából fakadó egyetlen másik, a nemzeti bíróság által feltett kérdések fókuszában álló és nyilvánvalóan távolról sem hipotetikus közvetlen következmény annak veszélye volt, hogy az érintett hontalanná válik.

74. Márpedig a Rottmann ügyben (C-135/08, EU:C:2010:104) a honosítás visszavonásáról szóló határozat e két közvetlen következményét illetően a Bíróság nem szolgáltatott arra utaló információt, hogy e határozat aránytalan lehetne. A Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 57. pontjában ugyanis a Bíróság elismerte, hogy az a tagállam, amelynek állampolgárságát csalárd módon szereztek meg, az EUMSZ 20. cikk értelmében nem köteles pusztán azon indok alapján tartózkodni a honosítás visszavonásától, hogy az érdekelt személy nem szerezte vissza származási tagállamának állampolgárságát, és így az uniós polgár jogállást. Ezenkívül ugyanezen ítélet 58. pontjában, elég különös módon a Bíróság a nemzeti bíróságra hagyta az arányosság elve terjedelmének meghatározását, kiemelve, hogy az utóbbira tartozik annak megítélése, hogy „*az arányosság elvének tiszteletben tartása megköveteli-e, hogy a honosítás visszavonására irányuló ilyen határozat hatálybalépése előtt az érdekelt személy részére észszerű időt biztosítsanak abból a célból, hogy megpróbálja visszaszerezni származási tagállamának állampolgárságát*”¹⁵.

75. Nehezen érthető tehát, hogy az érintett helyzetére gyakorolt milyen más következmény(ek) figyelembevételére hívták fel a nemzeti bíróságot a Rottmann ügyben (C-135/08, EU:C:2010:104) szereplő, a honosítás visszavonásáról szóló határozat arányosságának vizsgálata során, ha még e határozat közvetlen következményei sem készíthették arra a német hatóságokat, hogy tartózkodjanak az említett határozat meghozatalától.

¹⁵ Kiemelés tőlem. A Bíróság szerint tehát az arányosság elve nem követeli meg sem azt, hogy az uniós polgárság elvesztésének megakadályozását célzó eljárást alakítsanak ki, sem azt, hogy az állampolgárságtól való megfosztásra irányuló eljárást felfüggeszék mindaddig, amíg az érintett ténylegesen visszaszerezte eredeti állampolgárságát, ami lehetővé teszi számára az uniós polgárság megőrzését.

76. Vitathatatlanul teljes mértékben elképzelhető, hogy a honosításnak az uniós polgár jogállás elvesztését eredményező visszavonásáról szóló határozat több következménnyel járhat az érintett vagy családtagjai helyzetét illetően, amint azt a Bíróság a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. pontjának első mondatában felidézte. Elképzelhető például, hogy az uniós polgár jogállás elvesztése az érintett részére fizetett szociális juttatások megszakadását vagy elvesztését vonhatja maga után. Ehhez hasonlóan, az uniós polgárság elvesztése ahhoz vezethet, hogy az érintett a továbbiakban nem hivatkozhat az érintett tagállam, sőt bizonyos helyzetekben az Unió területén való tartózkodás jogára. Ha ennek az érintettnek olyan gyermekei vannak, akik rendelkeznek az említett tagállam állampolgárságával és akik felett ő gyakorolja a kizárólagos felügyeletet, e gyermekek olyan jellegű helyzetbe kerülhetnek, mint amelyet a Bíróság a Ruiz Zambrano ítéletben (C-34/09, EU:C:2011:124) vizsgált meg.

77. E következmények azonban nem az érintett honosításának visszavonásáról szóló határozatból következnek, hanem azt követő közigazgatási határozatokból, amelyeket vagy meg lehetett hozni vagy nem, de amelyek mindenféleképpen bírósági jogorvoslat, illetve adott esetben arányossági vizsgálat tárgyát képezhetnek, többek között az uniós jogra joggal.

78. Ennélfogva számomra nehezen érthető, hogy az állampolgárság visszavonásáról szóló határozat uniós jog szempontjából fennálló arányosságának vizsgálata során az eljáró bíróságnak miért kellene figyelembe vennie az ilyen közvetett, sőt hipotetikus következményeket, ha azok alapján semmiképpen sem helyezheti hatályon kívül az ilyen határozatot, illetve állapíthatja meg, hogy a nemzeti hatóságoknak nem lett volna szabad azt meghozniuk.

79. Ily módon, az egyik korábban hivatkozott példát véve, ha az uniós polgár jogállás elvesztésének lehetőségével szembesülő érintett és uniós polgár családtagjai a Bíróság által a Ruiz Zambrano ítéletben (C-34/09, EU:C:2011:124) vizsgált típusú helyzetbe kerülnek, ez nem azt jelenti, hogy az érintett tagállam ezen érintettel szemben nem hozhatja meg az annak állampolgárságát visszavonó határozatot, hanem azt, hogy gondoskodnia kell arról, hogy az érintett mint az uniós polgárok családtagja továbbra is az Unió területén tartózkodhasson.

80. Ennélfogva a kettő közül csak egy lehetséges: vagy az állampolgárság visszavonásáról szóló határozat meghozatala „semlegesíthető” az uniós polgár jogállás vele járó elvesztése miatt – ami kétségkívül több nehézséget vet fel a jogállás EUSZ 9. cikk és EUMSZ 20. cikk (1) bekezdése¹⁶ által előírt, a tagállami állampolgársághoz képest kiegészítő jellegére figyelemmel, de ami ugyanakkor álláspontom szerint nem lehetetlen –¹⁷ vagy az ilyen határozat meghozatalát nem „semlegesítheti” az uniós polgár jogállás elvesztése, ebben az esetben viszont számomra nehezen érthető, hogy az érintett helyzetére gyakorolt közvetett, másodlagos, sőt hipotetikus, valamint az említett alapvető jogállás és az ahhoz kapcsolódó jogok elvesztésénél kevésbé súlyos következmények miatt vonják maguk után azt, hogy az állampolgárság visszavonásáról szóló határozatot nem lehet meghozni.

81. Remélem, a Bíróság nem érti félre szavaimat. Távól áll tőlem, hogy mentesítsem a tagállamokat az állampolgárság visszavonásáról szóló határozat vagy az alapeljárásban szereplőhöz hasonló, valamely tagállam állampolgárai állampolgárságának elvesztését megállapító, az uniós polgár jogállás elvesztését magával vonó intézkedés arányosságának vizsgálata alól.

¹⁶ Emlékeztetőül, az EUSZ 9. cikk utolsó mondata és az EUMSZ 20. cikk (1) bekezdése is azt írja elő, hogy „[a]z uniós polgárság kiegészíti, és nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot”.

¹⁷ Függetlenül attól, hogy ez az uniós jog alapján jogszerűtlennek tekintett indok vagy a nemzeti intézkedés aránytalan jellege miatt történik, ahogy azt a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdése d) pontjának a kiskorúakra történő alkalmazása kapcsán megállapítani javaslom: lásd a jelen indítvány 128–149. pontját.

82. E vizsgálatnak azonban véleményem szerint és az ítélkezési gyakorlatnak megfelelően annak ellenőrzésére kell korlátozódnia, hogy a szóban forgó nemzeti intézkedés, *amelynek közvetlen következménye az uniós polgár jogállás elvesztése*, alkalmas-e az általa követett közérdekű cél megvalósításának biztosítására és e célkitűzés kevésbé korlátozó intézkedésekkel nem érhető el, vagyis a szóban forgó intézkedés nem lép túl az említett közérdekű cél eléréséhez szükséges mértéken.¹⁸

83. A Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 59. pontja és rendelkező része, amelyek a honosítást visszavonó határozat általánosságban az uniós joggal, többek között az EK 17. cikkel (jelenleg EUMSZ 20. cikk) való összeegyeztethetőségét az „arányosság elvének” tiszteletben tartásától teszik függővé, megerősítik ezt az értelmezést.

84. Mindenesetre az az arányossági vizsgálat, amelynek elvégzésére a Bíróság a Rottmann ítéletben (C-135/08, EU:C:2010:104) felhívta a nemzeti bíróságot, álláspontom szerint nem terjed ki *minden egyedi helyzet összes olyan sajátos körülményének vizsgálatára*, amelyek a nemzeti jogszabálynak az állampolgárság visszavonását szabályozó alkalmazási feltételeinek teljesülése ellenére alkalmasak az érintett tagállammal fenntartott tényleges kapcsolat meglétének bizonyítására.

85. E tekintetben, bár e szakaszban kizárólag a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. pontjának második mondatában kifejezetten felsorolt körülményekkel foglalkozunk, emlékeztetek arra, hogy a Bíróság különösen annak vizsgálatára hívta fel a nemzeti bíróságot, hogy a valamennyi uniós polgár részére biztosított jogok elvesztése „indokolt-e az általa elkövetett jogsértés súlyosságához, a honosításra vonatkozó határozat és a visszavonásra irányuló határozat között eltelt időhöz, valamint az érdekelt személy eredeti állampolgárságának visszaszerzésére vonatkozóan meglévő lehetőséghez képest”.

86. Nyilvánvaló, hogy bár a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. pontja második mondatának szövegezése általános jellegű, a Bíróság által megjelölt, a nemzeti bíróság által megvizsgálandó elemek nem szükségképpen ültethetők át minden olyan helyzetre, amelyben valamely tagállam állampolgárságának és az uniós polgár jogállásnak az elvesztéséről van szó. Közelebbről, az arányossági vizsgálatot *azon indoktól függően* kell elvégezni, amely az állampolgárság és az uniós polgár jogállása elvesztésének az alapja.

87. Mindazonáltal a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. pontjának második mondatában említett három körülmény vizsgálata álláspontom szerint nem támasztja alá az alapeljárás felpereseinek azon állítását, amely szerint minden egyes ügy valamennyi körülményét figyelembe kell venni a valamely tagállam állampolgárságát valamely egyéntől visszavonó nemzeti intézkedés arányosságának vizsgálata során.

88. Egyértelműen ez a helyzet a nemzeti bíróság arra való felhívásával, hogy vizsgálja meg, hogy az uniós polgár jogálláshoz kapcsolódó jogok elvesztése „indokolt-e az [...] elkövetett jogsértés súlyosságához [képest]”. Ezen, a Rottmann ügyben (C-135/08, EU:C:2010:104) a honosítást visszavonó határozat eredetét jelentő körülmény (csalás) vizsgálata ugyanis kizárólag az uniós polgár jogálláshoz kapcsolódó jogok elvesztése és az érintett által elkövetett jogsértés kellően súlyos jellege közötti kapcsolat ellenőrzését igényli, ami tökéletesen elvégezhető absztrakt jelleggel és így nem igényel konkrét vizsgálatot.¹⁹ Ily módon egy szélsőséges – és remélem teljesen hipotetikus – esetben, amennyiben egy tagállam jogszabálya valamely egyén honosításának visszavonását írja elő a közlekedési szabályok megsértése miatt, ami az uniós polgárság elvesztését eredményezi, ezen intézkedés aránytalan jellege kitűnne a jogsértés súlyosságának enyhe foka és az uniós polgár jogállás elvesztésének drasztikus következménye közötti megfelelés hiányára figyelemmel. Az ilyen vizsgálat egyáltalán nem igényli az adott személy egyedi helyzetének figyelembevételét.

¹⁸ Lásd ebben az értelemben: 2010. december 22-i Sayn-Wittgenstein ítélet (C-208/09, EU:C:2010:806, 90. és 93. pont); 2016. június 2-i Bogendorff von Wolfersdorff ítélet (C-438/14, EU:C:2016:401, 72. és 74. pont).

¹⁹ Hasonlóan a Bíróság által a 2015. október 6-i Delvigne ítéletben (C-650/13, EU:C:2015:648) végzett vizsgálathoz.

89. Vitathatatlanul ez a helyzet akkor, amikor a nemzeti bíróság azt a kérdést vizsgálja, hogy a valamely tagállam állampolgárságától megfosztott egyénnek van-e „lehetősége állampolgársága visszaszerzésére”. Az ilyen vizsgálat tökéletesen elvégezhető kizárólag a releváns nemzeti rendelkezések által előírt lehetőségekre figyelemmel, függetlenül az egyén sajátos körülményeinek vizsgálatától. Mindamellett érdemes rámutatni, hogy bár a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) ezen része egy olyan pontban szerepel, amely az elsődleges jog által az uniós polgár jogállásához fűzött jelentőséget idézi fel, a Bíróság nem helyezi a középpontba sem azt, hogy az egyénnek meg kell őriznie e jogállást,²⁰ sem azt, hogy az érintett *ténylegesen* vissza tudja szerezni eredeti állampolgárságát, az adott ügyben az osztrák állampolgárságot, ami a Rottmann ügyben (C-135/08, EU:C:2010:104) biztosította volna a felperes számára az uniós polgárságot.²¹

90. Ez a helyzet álláspontom szerint a „honosításra vonatkozó határozat és a visszavonásra irányuló határozat között eltelt idő” vizsgálatával is, amelyet a Bíróság a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. pontjának második mondatában javasol, noha elismerem, hogy ez bizonytalanabb. E vizsgálat, amelynek elvégzésére felhívták a nemzeti bíróságot, kétségeket vet fel azon következményeket illetően, amelyeket e bíróságnak az időmúlásból kellett levonnia. Nem egyértelmű ugyanis, hogy az időmúlás mint olyan megakadályozhatta volna-e magának az állampolgárság visszavonásáról szóló határozatnak az elfogadását vagy pedig, figyelemmel a Rottmann ügy (C-135/08, EU:C:2010:104) sajátos körülményeire, esetleg csak e határozat visszamenőleges, illetve nem visszamenőleges jellegére lehetett kihatása. A Rottmann ügyben (C-135/08, EU:C:2010:104) a honosítási határozat és a visszavonásról szóló határozat között eltelt idő körülbelül másfél év volt. Egyébként a releváns német jog azt írta elő, hogy a csalással elért közigazgatási aktust főszabály szerint visszamenőlegesen visszavonják,²² ami mérlegelési mozgásteret biztosít az eljáró nemzeti bíróság részére, lehetővé téve számára, hogy figyelembe vegyen bizonyos, az érintett, illetve a közigazgatási szerv által az eltelt időszak során tanúsított magatartáshoz kapcsolódó elemeket, így többek között a csalás megállapítása kapcsán tanúsított gondosság hiányát. A Bíróság ugyanakkor nem szolgáltatott olyan egyértelmű felvilágosítást, amely alapján úgy lehetne vélni, hogy az időmúlás „semlegesítette” az állampolgárság csalárd megszerzését, és ennélfogva a honosítás visszavonásáról szóló visszamenőleges határozat elfogadását. Másként fogalmazva, a Rottmann ítéletből (C-135/08, EU:C:2010:104) egyáltalán nem tűnik ki, hogy a nemzeti bíróságot felhívták annak vizsgálatára, hogy az érintett a csalása ellenére a sajátos körülményekre figyelemmel a honosítási határozat és a visszavonásról szóló határozat között eltelt időszak során kialakított-e olyan kellően szoros kapcsolódást a Németországi Szövetségi Köztársasággal, amely akadályát jelenti a honosítás visszavonásának.

91. Következésképpen figyelemmel mind a Delvigne ítéletre (C-650/13, EU:C:2015:648), mind a Rottmann ítéletre (C-135/08, EU:C:2010:104) úgy vélem, hogy az alapeljárásban a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának arányossági vizsgálatát absztrakt módon kell elvégezni, és mindenféleképpen függetlenül azoktól a következményektől és egyedi körülményektől, amelyek eredményeként el lehetne vetni az állampolgárság elvesztése holland jogalkotó által kiválasztott feltételeinek alkalmazását.

92. Most rátérek a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának arányossági vizsgálatára.

20 Ahogy azt sem, hogy el kell kerülni, hogy az érintett hontalanná váljon: lásd többek között ebben az értelemben, Marinai, S., *Perdita della cittadinanza e diritti fondamentali: profili internazionali ed europei*, Giuffrè, Milánó, 2017, 162. o.

21 Amit megerősít, mint már említettem, a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) 57. és 58. pontja.

22 Lásd: Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104, 8. pont).

93. E tekintetben először fontos rámutatni arra, hogy az említett cikk alkalmazása nem vonja szükségképpen maga után az uniós polgárság elvesztését. Amint ugyanis azt már egyértelművé tettem, a holland állampolgárság e cikk által előírt elvesztése a Holland Királyság azon állampolgárait is alkalmazandó, akik egy másik tagállam állampolgárságával is rendelkeznek, és akiknek tartózkodási helye harmadik országban található. A holland állampolgárság elvesztése ellenére e személyek megőrzik az uniós polgár jogállását.

94. Másodszor, amint arra a kérdést előterjesztő bíróság rámutatott, a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikkének (4) bekezdése több lehetőséget rögzít a tízéves, megszakítás nélküli, harmadik országban való tartózkodás időtartamának megszakítására, egyszerű cselekmények révén. Ez az időtartam ugyanis megszakad és ennél fogva új tízéves időszak veszi kezdetét az érintett javára, amennyiben a holland állampolgársággal való rendelkezésről szóló tanúsítványt vagy úti okmányt (útlevélet), illetve holland személyazonosító igazolványt kap.

95. Ezen iratok egyikének kiállításával az érintett saját kezdeményezésére elkerülheti a holland állampolgárság és adott esetben az uniós polgárság elvesztését.

96. *Függetlenül az állampolgárság elvesztésétől*, távolról sem tűnik észszerűtlennek vagy aránytalannak az, ha azt igénylik valamely tagállam állampolgárától, hogy az útlevél vagy a nemzeti személyi igazolvány érvényességének lejártát követően hosszabbítsa meg valamelyik dokumentumot.²³

97. E megállapítás még inkább érvényes abban az esetben, ha az adott személy jelentős időszakon át egy harmadik országban tartózkodik, ahol fennáll a veszélye annak, hogy meggyengül a kapcsolat a származási tagállamával. Minden személy érdekében áll ugyanis, hogy érvényes személyazonossági és/vagy úti okmányokkal rendelkezzen, annál is inkább, mivel e dokumentumok valamelyikének kiállítása lehetővé teszi állampolgársága, valamint adott esetben az uniós polgár jogállás megőrzését.

98. Amennyiben egy holland állampolgár a tízéves, megszakítás nélküli, harmadik országban való tartózkodás időtartamán belül kéri a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikkének (4) bekezdésében említett három dokumentum valamelyikének kiállítását, úgy a holland jogalkotó vélemezte, hogy ez az állampolgár tényleges kapcsolatot kíván megőrizni Hollandiával.

99. Ezzel szemben, ha az érintett személy elmulasztja a valamelyik ilyen dokumentum beszerzésére irányuló cselekményt a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában előírt tízéves, megszakítás nélküli harmadik országban tartózkodási időtartamon belül, úgy a holland jogalkotó azt vélemezte, hogy e kapcsolat eltűnt.²⁴

100. Az ilyen vélelmek láthatóan nem lépik túl a holland jogalkotó által követett cél eléréséhez szükséges mértéket.

101. Harmadszor, a holland állampolgárság és adott esetben az uniós polgár jogállás törvény erejénél fogva bekövetkező elvesztése nem visszafordíthatatlan. A holland állampolgárságról szóló törvény 6. cikke (1) bekezdése f) pontjának értelmében ugyanis, ha valamely személy elvesztette holland állampolgárságát, azt kedvezőbb feltételek mellett szerezheti meg újra, mint az a személy, aki soha nem rendelkezett holland állampolgársággal. Hasonlóan a Bíróság által a Rottmann ítélet (C-135/08,

²³ Ugyanez vonatkozik a holland állampolgársággal való rendelkezésről szóló tanúsítvány kiállítására, ami az érintett helyváltoztatása nélkül kérhető, egy a holland kormány weboldalán elérhető formanyomtatvány révén.

²⁴ Meg kell jegyezni, hogy az állampolgárságról szóló európai egyezményhez kapcsolódó magyarázó jelentés 71. pontjában az is szerepel, hogy a részes állammal fennálló bármilyen tényleges kapcsolat hiányának bizonyítéka abból is fakadhat, hogy elmaradt többek között a személyazonossági okmány vagy úti okmány iránti kérelem vagy a részes állam állampolgárságának megőrzésére irányuló szándékot kifejező nyilatkozat benyújtása.

EU:C:2010:104) 56. pontjának második mondatában megállapítottakhoz, illetve a 2015. október 6-i Delvigne ítéletben (C-650/13, EU:C:2015:648) általa az arányosság elvének tiszteletben tartása kapcsán végzett vizsgálathoz, úgy vélem, hogy az uniós polgársághoz kapcsolódó jogok visszaszerzésének lehetősége részét képezi a jelen ügyben szereplő nemzeti szabályozás arányos jellegének.

102. Emlékeztetek arra, hogy a jelen ügyben a három nagykorú felperes egyike sem vitatja azt, hogy megfelel a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontja alkalmazási feltételeinek, valamint, hogy ebből következően el kell veszteniük holland állampolgárságukat, valamint másik tagállam állampolgárságának hiányában uniós polgár jogállásukat.²⁵

103. A kérdést előterjesztő bíróság által ismertetett körülmények alapján ugyanis az alapeljárás felperesei igen meglepő módon hat és tíz év közötti ideig vártak, mielőtt kérték volna útlevelük meghosszabbítását; mindannyian 2014 folyamán nyújtották be a meghosszabbítás iránti kérelmüket, holott a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja alapján 2013 tavaszától mindannyian elvesztették holland állampolgárságukat.

104. Amint korábban kiemeltem, az alapeljárás felperesei azt kifogásolják, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény megtiltja a nemzeti bíróságok számára, hogy figyelembe vegyék az *egyedi körülményeket*, amelyek azt bizonyítják, hogy megőrizték a Hollandiával fennálló tényleges kapcsolatot, a holland jogalkotó által a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában előírt feltétel ellenére. Másként fogalmazva, úgy vélik, hogy az arányosság elve azt követeli meg a nemzeti bíróságtól, hogy ne kizárólag azokat az egyedi körülményeket vegye figyelembe, amelyek részét képezik a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontja alkalmazási feltételei teljesülése ellenőrzésének, hanem – főként – azokat az egyedi körülményeket is, amelyek olyan kapcsolóelemekre vonatkoznak, amelyek a Hollandiával fenntartott állítólagos tényleges kapcsolat megőrzését mutatják, mint a holland nyelvű beszéd képessége, a családi és/vagy érzelmi kapcsolatok fenntartása e tagállamban, valamint a választójog gyakorlása a holland választásokon.

105. Bármilyen vonzónak is tűnik, a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) és a Delvigne ítélet (C-650/13, EU:C:2015:648) tartalmára vonatkozó vitán túllépve ez az álláspont véleményem szerint különösen veszélyes következményekkel jár többek között a hatásköröknek a tagállamok és az Unió közötti megosztására nézve.

106. Ez az álláspont ugyanis az arányosság uniós jogi elve tiszteletben tartása vizsgálatának ürügyén végül is azt kívánja előírni a nemzeti bíróság számára, hogy a nemzeti jogalkotó által a nemzetközi jognak megfelelően és az uniós jog megsértése nélkül kiválasztott, az állampolgárság elvesztését meghatározó indokot hagyja figyelmen kívül az érintett tagállamra vonatkozó más kapcsolóelvek javára, amelyek elméleti szempontból ugyan vitathatatlanul elképzelhetőek, de amelyeket a nemzeti jogalkotó nem jelölt ki releváns szempontként az érintett tagállammal fenntartott tényleges kapcsolat bizonyítása céljából.

²⁵ Ez nyilvánvalóan azt jelenti, hogy a nemzeti bíróság az alapeljárás mindhárom felperese sajátos körülményeire figyelemmel úgy döntött, hogy teljesültek a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának alkalmazási feltételei. E tekintetben álláspontom szerint egyáltalán nem kétséges, hogy ha a miniszter például elmulasztott volna egy konkrét esetben figyelembe venni egy a tízéves időtartamot megszakító cselekményt, a nemzeti bíróságnak hatályon kívül kellett volna helyeznie a kért útlevél kiállítását megtagadó határozatot, a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában szereplő feltételek teljesülésének hiánya miatt. Ehhez hasonlóan, ha valamely egyén bizonyítja, hogy korábbi útlevele érvényességének lejártát követően lehetetlen volt számára észszerű időn belül útlevelének meghosszabbítását vagy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában szereplő két másik dokumentum valamelyikének kiállítását kérni, e helyzetet a nemzeti bíróságnak meg kell vizsgálnia. Mivel ugyanis a lehetetlenre senki nem kötelezhető, így a nemzeti bíróságnak az érintett által szolgáltatott bizonyítékokra figyelemmel meg kell győződnie arról, hogy ténylegesen megalapozott-e az az állítás, amely szerint az érintett számára lehetetlen volt a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában hivatkozott dokumentumok beszerzése.

107. Márpedig emlékeztetek arra, hogy az ítélkezési gyakorlatnak megfelelően az állampolgárság megszerzésére és elvesztésére vonatkozó feltételek meghatározása a tagállamok hatáskörébe tartozik, valamint, hogy az EUSZ 9. cikk és az EUMSZ 20. cikk (1) bekezdése értelmében az uniós polgárság kiegészíti, és nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot. Az alapeljárás felperesei érvelésének elfogadása emellett azt eredményezné, hogy az Unió megsértené a tagállamok nemzeti identitásának figyelembevételére vonatkozó, az EUSZ 4. cikk (2) bekezdésében foglalt kötelezettséget, amelynek a nemzeti közösség összetétele kétségtelenül alapvető eleme.²⁶

108. Amint azt már egyértelművé tettem, a Rottmann ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104) sem támasztja alá az alapeljárás felpereseinek érvelését. Ezt az ítéletet ugyanis álláspontom szerint nem lehet úgy értelmezni, mint amely azt írja elő a nemzeti bíróság számára, hogy az arányosság elvének tiszteletben tartására irányuló vizsgálata során ellenőrizze, hogy a valamely tagállam állampolgárságát visszavonó, a nemzeti szabályozás által követett közérdekű indokon alapuló határozat meghozatala a határozat elfogadásának indokától függetlenül kizárható-e az érintett olyan sajátos körülményeinek fennállása miatt, amelyek az érintett tagállammal fennálló tényleges kapcsolat fenntartását mutatják.

109. Ezenfelül és ezzel összefüggésben emlékeztetek arra, hogy a közérdekű célt követő nemzeti intézkedés szükségességét és arányosságát nem zárja ki az a pusztán körülmény, hogy valamely tagállam egy másik tagállam által felállítottól eltérő védelmi rendszert választott²⁷, vagy hogy léteznek más olyan elképzelhető intézkedések, amelyek elérhetnék ezt a célt, a nemzeti jogalkotó azonban valamilyen okból úgy döntött, hogy azok nem elégségesek annak eléréséhez.

110. Ezenfelül el kell ismerni, hogy az alapeljárás felperesei által a jelen ügyben előadott érvelés eredményeként a nemzeti bíróságnak kellene eldöntenie, a nemzeti jogalkotó által szolgáltatott pontos tájékoztatás nélkül, hogy melyek az érintett tagállam felé mutató releváns kapcsolóelvek, azok mennyire intenzívek, valamint hogy milyen súlyt kell nekik tulajdonítani.

111. Ha például feltételezzük, hogy a holland nyelv használatának képességét jelölik meg releváns feltételként, miként kellene a nemzeti bíróságnak figyelembe venni azt, hogy M. G. Tjebbes írásbeli észrevételeiben kiemeli, hogy nem beszél folyékonyan hollandul, illetve adott esetben miként kellene a feltételt mérlegelni azon utazások számával szemben, amelyeket Kanada és Hollandia között tett az utóbbi években, vagy adott esetben az általa ezen tagállamban megőrzött, pontosan meg nem jelölt fokú családi kapcsolatokkal szemben?

112. Ehhez hasonlóan a holland nyelv mind írásbeli, mind szóbeli tökéletes ismeretére hivatkozó G. J. M. Koopman esetében, aki láthatóan rendszeresen utazik Hollandiába, a nemzeti bíróságnak figyelembe kell-e vennie, és ha igen, milyen jelentőséget kell tulajdonítania annak a körülménynek, hogy G. J. M. Koopman észrevételei szerint 2013 tavasza előtt nagykorúvá vált fia megtette azokat a cselekményeket, amelyek lehetővé tették számára a holland állampolgárság megőrzését?

113. Az, ha ilyen tevékenység végzését írják elő a nemzeti bíróság számára, a jogbizonytalanság helyzetét eredményezné a magánszemélyek számára. Mindenesetre úgy vélem, hogy ha ellentétben a javaslatommal, a Bíróság az alapeljárás felpereseinek álláspontját fogadná el, akkor neki magának kellene meghatároznia az arányosság elvének tartalmát, és ennél fogva megjelölnie a kérdést előterjesztő bíróság számára azokat az érintett tagállam felé mutató releváns kapcsolóelemeket, amelyeket a kérdést előterjesztő bíróságnak figyelembe kell vennie annak érdekében, hogy megvizsgálja azok teljesülését az alapeljárásban szereplő valamennyi helyzetben.

114. Nem tudom arra ösztönözni a Bíróságot, hogy ezt az irányt kövesse, mivel az kihatna a tagállamoknak az állampolgárság elvesztése feltételeinek meghatározására vonatkozó hatáskörére.

²⁶ Lásd ebben az értelemben: Poiares Maduro főtanácsnok Rottmann ügyre vonatkozó indítványa (C-135/08, EU:C:2009:588, 25. pont).

²⁷ Lásd ebben az értelemben: 2016. június 2-i Bogendorff von Wolffersdorff ítélet (C-438/14, EU:C:2016:401, 73. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

115. A fenti megfontolások összessége miatt úgy vélem, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja nem sérti az uniós jogban védett arányosság elvét.

116. Végül e következtetést az sem cáfolhatja, hogy a Charta 7. cikkének megfelelően biztosítani kell minden személy jogát magán- és családi életének tiszteletben tartására.

117. A holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának alkalmazása ugyanis egyáltalán nem fosztja meg a holland állampolgárságot és adott esetben az uniós polgárságot elvesztő holland állampolgárokat magán- és családi életük élvezetétől. Közelebbről továbbra is megilleti őket az azon harmadik ország területén tartózkodás joga, amelynek állampolgárságával rendelkeznek, továbbra is szabadon utazhatnak és mozoghatnak az e harmadik ország által kialakított úti okmányoknak köszönhetően, valamint a külföldi állampolgárok beutazására vonatkozó szabályozás keretei között beléphetnek bármely más állam, köztük az Európai Unió tagállamainak területére. Ezek az egyének ezenkívül teljes mértékben élhetik családi életüket, annak kockázata nélkül, hogy el kellene hagyniuk azt a harmadik országot, amelynek területén tartózkodnak. Ez az értékelés minden esetben érvényes. Másként fogalmazva, az nem igényli az állampolgárság és adott esetben az uniós polgár jogállás elvesztése által az egyes érintett személyek egyedi helyzetére gyakorolt hatás konkrét vizsgálatát.

118. Ennélfogva azt javaslom, hogy a Bíróság a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdés első részére olyan választ adjon, amely szerint az EUMSZ 20. cikkel és a Charta 7. cikkével nem ellentétes a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjához és (4) bekezdéséhez hasonló olyan jogszabályi rendelkezés, amely szerint az a nagykorú személy, aki egyúttal valamely harmadik ország állampolgárságával is rendelkezik, a törvény erejénél fogva elveszíti tagállamának állampolgárságát és ezzel az uniós polgár jogállást, amennyiben tízéves, megszakítás nélküli időszakon keresztül külföldön és az Európai Uniót kívül rendelkeztetett szokásos tartózkodási helyen.

C. A kiskorú holland állampolgárok állampolgársága holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja szerinti elvesztésének az EUMSZ 20. cikkel és a Charta 24. cikkével való összeegyeztethetőségéről

119. A kérdést előterjesztő bíróság által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés második része a kiskorú holland állampolgárok állampolgárságának a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja szerinti elvesztésére vonatkozik és az alapeljárásban kizárólag G.J.M. Koopman lányának, L. Duboux-nak a helyzetét érinti. Az említett törvény 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának vizsgálatához hasonlóan azt kell ellenőrizni, hogy az állampolgárság e törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontjában szereplő elvesztése közérdekű célt követ-e és nem megy-e túl az e cél eléréséhez szükséges mértéken.

1. A holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja által követett közérdekű célról

120. A holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében a kiskorú személy elveszíti a holland állampolgárságot, ha valamelyik szülője ugyanezen törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja alapján elveszíti a holland állampolgárságot, feltéve, a kérdést előterjesztő bíróság szerint, hogy a kiskorú nem válik hontalanná.²⁸

²⁸ A holland állampolgárságról szóló törvény 14. cikke (6) bekezdésének megfelelően.

121. A holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja által követett közérdekű célt illetően a kérdést előterjesztő bíróság hangsúlyozza, hogy elfogadásának körülményeiből az következik, hogy e rendelkezés célja az állampolgárság családon belüli egységességének helyreállítása.

122. E tekintetben rá kell mutatni, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja az állampolgárságról szóló európai egyezmény 7. cikkének (2) bekezdésére támaszkodik, amely szerint az egyezmény részes állama rendelkezhet arról, hogy azon gyermek, akinek valamelyik szülője elveszíti állampolgárságát, szintén elveszíti állampolgárságát.²⁹ Egyébként a többes állampolgárság eseteinek csökkentéséről és a többes állampolgárság esetén a honvédelmi kötelezettségről szóló, 1993. február 2-án Strasbourgban aláírt (európai) egyezmény módosításáról szóló második kiegészítő jegyzőkönyv³⁰ harmadik preambulumbekzdése utal az állampolgárság ugyanazon családon belüli egységessége biztosításának ösztönzésére.

123. Az igaz, hogy e cél jogszerűségét még nemzetközi szinten is megkérdőjelezték, azzal az indokkal, hogy a kiskorúak részére a szüleiktől független eljárási és anyagi jogokat kell elismerni.³¹

124. Anélkül, hogy elment volna az ilyen jogok létezésének elismeréséig, a holland kormány a jelen ügyben benyújtott írásbeli észrevételeiben több alkalommal hangsúlyozta, hogy az állampolgárság családon belüli egységessége helyreállításának magában kell foglalnia a gyermek (mindenek felett álló) érdekének figyelembevételét, hasonlóan az állampolgárságról szóló európai egyezmény 7. cikke (2) bekezdése alkalmazásának összefüggése kapcsán elismertekhez.³² E kormány ehhez hozzáteszi, hogy a gyermek Charta 24. cikkének (2) bekezdésében szereplő mindenek fölött álló érdekét³³ a nemzeti jogalkotó egyébként figyelembe vette akkor, amikor a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikkének (2) bekezdésében bizonyos számú kivételt írt elő az állampolgárság elvesztése alól a kiskorúak esetében.

125. Egyetértek a holland kormány azon álláspontjával, amely szerint az állampolgárság családon belüli egységessége indokának szükségképpen részét kell, hogy képezze a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevétele. E figyelembevétel még inkább fontos, ha állampolgárságának elvesztése folytán fennáll annak veszélye, hogy a kiskorú elveszíti az uniós polgár jogállást is.

126. E megfontolásokra figyelemmel az állampolgárság családon belüli egységességének biztosítására vagy helyreállítására irányuló cél, a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevétele mellett álláspontom szerint olyan jogszerű célkitűzés, amely elvben igazolhatja azt, hogy egy kiskorú elveszíti valamely tagállam állampolgárságát, ez pedig magával vonhatja az uniós polgárság elvesztését.

127. Meg kell ugyanakkor vizsgálni, hogy az az intézkedés, amely révén a holland jogalkotó előírta e cél elérését, megfelel-e az arányosság elvének.

29 Meg kell azt is jegyezni, hogy a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló egyezmény 6. cikke nem tiltja a kiskorúak állampolgársága elvesztésének ezen indokát.

30 STE, 149. sz. E kiegészítő jegyzőkönyvet csak két állam, az Olasz Köztársaság és a Holland Királyság ratifikálta.

31 Lásd többek között a Fuchs-Mair és Staudigl által készített, „Convention européenne sur la nationalité – bonnes pratiques pour les enfants” című jelentést, az állampolgárságról szóló 3., 2004. október 11-én és 12-én Strasbourgban tartott konferencia (CJ-S-NAT (2008) 2. sz. dokumentum).

32 Lásd az állampolgárságról szóló európai egyezményhez kapcsolódó magyarozó jelentés 75. pontját, amely szerint „[ezen egyezmény 7. cikke (2) bekezdésének] alkalmazása során a részes államoknak mindenféleképpen a gyermek érdekét kell követniük”.

33 Emlékeztetőül, a Charta 24. cikkének (2) bekezdése azt írja elő, hogy a hatóságok és a magánintézmények *gyermekkel kapcsolatos tevékenységében* a gyermek mindenek fölött álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie. A Bíróság több alkalommal kimondta, hogy biztosítja a gyermek mindenek fölött álló érdekének figyelembevételére irányuló, a Charta 24. cikkének (2) bekezdésében elismert kötelezettség tiszteletben tartását; lásd többek között: 2016. szeptember 13-i Rendón Marin ítélet (C-165/14, EU:C:2016:675, 76–78. pont); 2017. május 10-i Chavez-Vilchez és társai ítélet (C-133/15, EU:C:2017:354, 60. pont).

2. A holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdése d) pontjának arányosságáról

128. A holland kormány szerint az uniós polgár gyermek mindenképp felett álló érdekének figyelembevétele nem jelenti azt, hogy *soha* nem kerülhet sor a holland állampolgárságnak az uniós polgárság elvesztését is magával vonó elvesztésére. Ehhez lényegében hozzáteszi, hogy amennyiben a szülő elvesztette a Hollandiával fenntartott tényleges kapcsolatot, akkor észszerűen vélelmezhető, hogy a gyermeknek főszabály szerint immár nincs tényleges kapcsolata e tagállammal. Ez az érv magyarázza meg azt, hogy a kiskorúak állampolgárságának elvesztése főszabály szerint miért automatikus, feltéve, hogy nem teljesülnek a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikkének (2) bekezdésében előírt kivételek.

129. Ez az érvelés számomra nem meggyőző.

130. Természetesen nem azt vitatom, hogy az uniós polgár gyermek mindenképp felett álló érdekével elvben ellentétes lehet valamely tagállam állampolgárságának és ebből következően az uniós polgárságnak az elvesztése.

131. Rámutatok ugyanakkor arra, hogy a holland jogalkotó abból a vélelemből indult ki, hogy az állampolgárság családon belüli egységessége a jogalkotó által is elismert kivételes eseteken kívül *mindig* egybeesik a gyermek mindenképp felett álló érdekével.

132. Másrészt úgy tűnik, hogy a holland jogalkotó egyáltalán nem vette figyelembe azt, hogy a kiskorú uniós polgárokat e jogállás önállóan illeti meg. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az uniós polgár jogállás nincs fenntartva a nagykorú személyek számára, valamint, hogy a kiskorúak nem másodrendű uniós polgárok.³⁴ A kiskorúak lényegében az e jogállásból eredő ugyanazon jogok jogosultjai, függetlenül attól, hogy e jogok gyakorlása általában azoktól a személyektől függ, akik a szülői felügyeletet gyakorolják. A kiskorúak tehát nem az uniós polgár szülei uniós polgárságából eredő uniós polgársággal bírnak, hanem önálló módon élvezik az uniós polgár jogállást.

133. Álláspontom szerint a kiskorúak uniós polgár jogállásának önállósága, valamint a gyermek mindenképp felett álló érdeke figyelembevételének szükségessége azt vonja maga után, hogy az olyan tagállami jogszabály alkalmazásánál, amely ezen állam kiskorú állampolgárai állampolgárságának, valamint az uniós polgárságnak az elvesztését vonja maga után, e kiskorúaknak ugyanazokat az eljárási és anyagi jogokat kell tudniuk gyakorolni, mint amelyeket a felnőttek esetében elismernek.

134. Márpedig amint azt a kérdést előterjesztő bíróság megjegyezte, az uniós polgár gyermekeknek a nagykorúakkal szemben nincs meg a lehetőségük arra, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikkének (4) bekezdésében előírt dokumentumok igénylése révén megakadályozzák az állampolgárság elvesztését.

135. Az vitathatatlan, hogy a holland állampolgár szülő el tudná végezni ezeket a cselekményeket.

136. Ugyanakkor ezeknek a gyermek nevében végzett cselekményeknek rendszeres feltétele a hasonló cselekmények megtétele a szülő részéről saját nevében. Ezek hiányában a szülő állampolgárságának elvesztése automatikusan a gyermek állampolgárságának elvesztésével jár.

137. Ily módon azon uniós polgár szülő esetében, aki 2012-ben, vagyis 2013. április 1-je előtt kizárólag uniós polgár gyermeke útlevelének meghosszabbítását kérte és érte el, de az említett időpontot követően elvesztette holland állampolgárságát, ezen időponttól kezdődően a gyermek is automatikusan elveszíti ezt az állampolgárságot, valamint az uniós polgárságot, noha formálisan a gyermeknek van egy

³⁴ A többek között a 2011. március 8-i Ruiz Zambrano ítéletből (C-34/09, EU:C:2011:124) eredő ítélkezési gyakorlat ennek különösen egyértelmű példája.

a holland hatóságok által öt évre, vagyis 2017-ig kiállított útlevéle, ami alapján azt is lehetne gondolni, hogy e gyermekre kiterjednek a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikkének (4) bekezdésében előírt tízéves időtartamot megszakító cselekmény joghatásai egészen 2022-ig, és ennél fogva megőrizheti a holland állampolgárságot és az uniós polgárságot, legalábbis eddig az időpontig.

138. Az ilyen helyzet felmerülésének lehetősége bizonyosan nem elképzelhetetlen.

139. Tökéletesen elképzelhető ugyanis, hogy a tízéves határidő lejártát megelőzően az uniós polgár holland kiskorú holland állampolgárságú szülője, adott esetben a kiskorú egyetértésével úgy vélheti, hogy gyermekének érdekében áll a holland állampolgárság és így az uniós polgár jogállás megőrzése, míg mielőtt magát az érintett szülőt állampolgárságának megőrzése céljából terhelné az útlevéle vagy személyi igazolványa meghosszabbítására irányuló kötelezettség.

140. Egyébként az is ugyanúgy lehetséges, hogy a kiskorú különböző okokból szülőjétől külön az Unióban, sőt Hollandiában lakik.

141. Márpedig egyrészt a holland állampolgárságról szóló törvény egyik rendelkezése sem írja elő azt, hogy ilyen helyzetben kizárt a kiskorú holland állampolgárságának automatikus elvesztése a szülő állampolgárságának elvesztése miatt, holott az uniós polgár gyermek mindenek felett álló érdeke ezt követelhetné meg.

142. Amint azt ugyanis az a kérdést előterjesztő bíróság kiemelte, én pedig megismétlem, a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikkének (3) és (4) bekezdése, amely lehetővé teszi a harmadik országban tartózkodás tízéves időtartamának megszakítását, csak a nagykorú személyek esetére vonatkozik. Ezenfelül, noha a holland jogalkotó elismerte, hogy az állampolgárság családon belüli egységességének célja alól lehetnek kivételek, a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikkének (2) bekezdésében előírt kivételes helyzetek egyike sem alkalmazható a korábban ismertetett helyzetekre.

143. Másrészt amikor figyelmen kívül hagyja az ilyen típusú helyzeteket, a holland jogalkotó azt feltételezi, hogy a kiskorú uniós polgár jogállása rendszerszerűen kiegészítője egy nagykorú ilyen jogállásának, a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikkének (2) bekezdésében előírt, bizonyos kivételes helyzetektől eltekintve.

144. A gyermek mindenek felett álló érdekét és uniós polgár jogállását kevésbé sértő intézkedéseket álláspontom szerint többek között egy olyan általános rendelkezés jelentene, amely lehetővé teszi a nemzeti bíróság számára, hogy figyelembe vegye az említett érdeket és jogállást a holland állampolgárságról szóló törvény releváns rendelkezéseinek valamennyi alkalmazása során és/vagy a holland állampolgárok részére biztosított azon lehetőség, hogy kizárólag uniós polgár holland gyermekeik vonatkozásában a tízéves időtartamot megszakító cselekményeket tehesse.

145. Ezenfelül az, hogy a gyermek nagykorúvá válása után bizonyos feltételek mellett visszaszerezheti a holland állampolgárságot, önmagában nem ellensúlyozhatja azt a tényt, hogy e személynek kiskorúsága során soha nem kellett volna elveszítenie a szóban forgó állampolgárságot, ha a gyermek mindenek felett álló érdekét és uniós polgár jogállását megfelelően figyelembe vették volna.

146. Következésképpen úgy vélem, hogy azáltal, hogy elmulasztotta előírni, hogy az uniós polgár gyermek mindenek felett álló érdekét *minden*, potenciálisan a gyermek uniós polgárságának elvesztését eredményező *határozat meghozatala során* figyelembe vegyék, a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikkének (2) bekezdésében előírt néhány kivételes helyzettel eltekintve, a gyermek mindenek felett álló érdekére figyelemmel a holland jogalkotó túllépett az állampolgárság családon belüli egységessége céljának eléréséhez szükséges mértéken.

147. E következtetés, amely tiszteletben tartja a nemzeti jogalkotó elsődleges hatáskörét az állampolgárság elvesztése feltételeinek meghatározására, nyilvánvalóan nem mond ellent az általam a nagykorú személyek kapcsán javasolt következtetésnek. Itt ugyanis nem az érintett tagállam állampolgárságának elvesztését meghatározó, a nemzeti jogalkotó által választott feltételnek egy, e jogalkotó által nem rögzített helyettesítő feltétellel való felváltásáról van szó, hanem pusztán annak vizsgálatáról, hogy az említett jogalkotó részéről az általa követett kívánt cél érdekében elfogadott intézkedések nem lépnek-e túl az annak eléréséhez szükséges mértéken.

148. Másként fogalmazva, e vizsgálat elvégzése céljából nem kell figyelembe venni sem azokat az egyedi körülményeket, amelyek azt bizonyítanák, hogy az érintett személy a nemzeti jogalkotó által az állampolgárság elvesztése feltételeinek meghatározására vonatkozó hatásköre keretében kiválasztott feltétel alkalmazásától való eltérést lehetővé tévő, a nemzeti jogalkotó által figyelembe nem vett feltételen alapuló kapcsolatot őrzött meg az érintett tagállammal, sem az uniós polgárság elvesztésével járó esetleges konkrét és egyedi következményeket.³⁵

149. E megfontolásokra figyelemmel azt javaslom, hogy a Bíróság a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdés második részére olyan választ adjon, amely szerint az EUMSZ 20. cikkel és a Charta 24. cikkével ellentétes a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontjához és (2) bekezdéséhez hasonló olyan jogszabályi rendelkezés, amely szerint kivételes esetektől eltekintve a kiskorú személy a törvény erejénél fogva elveszti tagállamának állampolgárságát és ezzel az uniós polgár jogállást azért, mert szülője elveszítette állampolgárságát.

D. A Bíróság ítélete időbeli hatályának a korlátozásáról

150. A tárgyalás során a holland kormány kérte a meghozandó ítélet időbeli hatályának korlátozását, amennyiben a Bíróság úgy döntene, hogy a holland állampolgárságról szóló törvény 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja, illetve 16. cikke (1) bekezdésének d) pontja aránytalan.

151. E kérelemnek álláspontom szerint nem lehet helyt adni, még akkor sem, ha a Bíróság valóban erre a megállapításra jut.

152. Emlékeztetni kell arra, hogy egy ilyen korlátozásról való döntéshez két alapvető feltételnek kell teljesülnie, nevezetesen az érdekelték jöhíszeműségének és a súlyos zavarok veszélyének.³⁶

153. Közelebbről a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem nyomán hozott ítélet alapján valamely tagállamot érintő pénzügyi következmények önmagukban nem indokolják az ítélet joghatásainak időbeli korlátozását.

154. A Bíróság ugyanis ezt a megoldást csak világosan meghatározott körülmények között alkalmazta, abban az esetben, amikor az érvényes és hatályos szabályozás alapján jöhíszeműen létesített jogviszonyok nagy száma miatt súlyos gazdasági következmények felmerülésének kockázata állt fenn, és úgy tűnt, hogy a magánszemélyeket és a nemzeti hatóságokat az uniós jogi rendelkezések hatályát illető objektív és jelentős bizonytalanság az uniós jognak meg nem felelő magatartásra indította, és e bizonytalansághoz esetleg más tagállamok vagy a Bizottság magatartása is hozzájárult.³⁷

35 Ily módon, függetlenül állítása megalapozottságától, az, hogy L. Duboux-t előadása szerint a holland állampolgárság és az uniós polgárság elvesztése megakadályozta abban, hogy az Európai Unióban folytasson tanulmányokat, mivel a svájci állampolgárok nem jogosultak Erasmus-ösztöndíjra, álláspontom szerint semmilyen relevanciával nem bír a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdése d) pontjának arányossági vizsgálatával összefüggésben.

36 Lásd: 2017. október 19-i Paper Consult ítélet (C-101/16, EU:C:2017:775, 65. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

37 Lásd ebben az értelemben: 2017. október 19-i Paper Consult ítélet (C-101/16, EU:C:2017:775, 66. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

155. Kérése alátámasztására a holland kormány semmilyen bizonyítékot nem terjesztett elő azon esetleges súlyos zavarokat és súlyos gazdasági következményeket illetően, amelyek annak eredményeként állhatnának elő, hogy a Bíróság elismeri, hogy az alapeljárásban szereplő jogszabályi rendelkezések összeegyeztethetetlenek az uniós joggal. Közelebbről e kormány annak tömör kijelentésére szorítkozott, hogy több év alatt számos holland polgár veszítette el holland állampolgárságát, anélkül hogy bármilyen olyan körülményt terjesztett volna elő, amely alapján meg lehetne állapítani az érintett személyek számát, illetve azt, hogy milyen, az érintett egyének holland állampolgárságának visszaszerzéséből eredő zavarokkal és esetleges gazdasági következményekkel szembesülne Hollandia.

156. Azt javaslom tehát, hogy a Bíróság mindenképpen utasítsa el a holland kormánynak a meghozandó ítélet időbeli hatályának korlátozására irányuló kérését.

IV. Véggöveztetés

157. A fenti megállapítások összességére figyelemmel azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Raad van State (államtanács, Hollandia) által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelemre az alábbi választ adja:

- 1) Az EUMSZ 20. cikket és az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes a Rijkswet op het Nederlandschap (a holland állampolgárságról szóló törvény) 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjához és (4) bekezdéséhez hasonló olyan jogszabályi rendelkezés, amely szerint az a nagykorú személy, aki egyúttal valamely harmadik ország állampolgárságával is rendelkezik, a törvény erejénél fogva elveszíti tagállamának állampolgárságát és ezzel az uniós polgár jogállást, amennyiben tízéves, megszakítás nélküli időszakon keresztül külföldön és az Európai Unión kívül rendelkeztetett szokásos tartózkodási hellyel.
- 2) Az EUMSZ 20. cikket és az Alapjogi Charta 24. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes a holland állampolgárságról szóló törvény 16. cikke (1) bekezdésének d) pontjához és (2) bekezdéséhez hasonló olyan jogszabályi rendelkezés, amely szerint kivételes esetektől eltekintve a harmadik ország állampolgárságával is rendelkező kiskorú személy a törvény erejénél fogva elveszíti tagállamának állampolgárságát és ezzel az uniós polgár jogállást azért, mert szülője elveszítette állampolgárságát.